

PŘEDMLUVA

UVODEM

7

9

I. CYKLY A CYKLIČNOST V ALSŮVĚ

DÍLE

11—35

1. *Povaha a umělecká hodnota cyklů a jejich místo v Alšově díle* 11. Cykly ve vztahu k Alšově talentu a tvorbě 11. Myšlenková podstata cyklů 12. Cykly jako dílo básnické a výtvarné 13. Alšova hudební představitelství 14. Výtvarná rytmizace cyklů 14.
2. *Problémy v hodnocení Alšova umění ve vztahu k cyklům* 15. K. B. Mádl 16. Renáta Tyršová, Antonín Šnajdauf, F. X. Šalda 17. S. K. Neumann 18. Mladší umělecké pokolení 18. Karel Sourek 18. Dnešní názory 19.
3. *Problém cykličnosti v Alšově díle* 19. Mythičnost a romantismus cyklů 20. Cykličnost v celém Alšově díle 21. Dar básnického slova 22. Básnivost a ilustrace 23. Obrozenecký vztah k české knize a lidovost 23. Zrakové a melodické představy 24. Hudebnost Alšova tvoření a projevu 25.
4. *Genese výtvarné představy* 26. „Hudební“ proměny a přetváření figurálních motivů (Morana, Libuše, Praha, Evropa atd.) 26. Návraty ke starým motivům 28. Schopnost využívat figurálních typů jiných umělců 28. Aleš a umělci mu blízcí – J. Mánes, K. Svoboda, P. Maixner 29. Aleš a Smetana 29. Různá poučení v Alšově díle 30. Dějová výstavba Alšových prací a zákonitost výtvarné skladby cyklů 30.
5. *Osobitost Alšova výtvarného výrazu a jeho tvůrčí metoda* 31. Proč Aleš přitahovala kresba a proč zanechal malby 31. Různá názory na tuto otázku: K. B. Mádl, F. X. Šalda, A. Macek, K. Sourek 31. Pokus o výklad 32. Alšova fantasie a kreslířský výraz 33. Lidovost kresby 33. Alšova výtvarná praxe a metoda 33. Povaha Alšovy předběžné přípravy 34. Alšova velikost 35.

II. ALSŮV TALENT A RODOKMEN TVŮRČÍ
METHODY

36—72

1. *Co dalo Alšovi dětství a mládí* 36. Dojmy z jihočeské krajiny a Mirotic 36. Alšovi předkové 37. Umělecký talent rodiny a rodiny 37. Kresby a všívkvy matčiny, kaligrafické umění otcevo 37. Příklad starších bratří Františka a Jana 38.
2. *Alšova první známá kresba – Jesličky z r. 1858* 38. Souvislost s Janovým kreslířským projevem 39. Po celý život dovolává se Aleš Janova příkladu 39. Zdroje a podněty Janových a Mikolášových kreseb 40. Působení knižních ilustrací 40. Františkově básnický talent a historické záliby 40.
3. *Působení historických památek a malířských děl v Pisku a na Zvíkově* 41. Písecký hrad a sňh s nástěnnými malbami 41. Ohlas píseckých dojmů v kresbách Janových a v díle Mikolášové 42. Dojmy ze Zřívka, zvláště z t. zv. svatební (kurfrštské) síně 43. Pozdější ohlasy u Alše 43. Písecký cyklus českých panovníků od B. A. Lochmanna 45. Zájem o historické památky v Pisku v 60. letech 45.
4. *60. léta v Pisku* 46. Ovzdušší národního života a malíř Alšové 46. Studentské slavnosti 46. Alšovy vzpomínky na Písek a vlastenectví 60. let 47. Organizátoři nového života – Jan Krejčel a další 47. Literární život a Poutník od Otavy 48. Mladý A. Heyduk 49. Literární činnost píseckých učitelů – A. Heyduk, V. Lešetický, K. Ninger, J. Pažout, B. Ardel; edice Dívčí škola 49.
5. *Příklad bratra Františka* 51. Františkovo kreslířské nadání a básnické projevy 51. Sympatie k Máchovi 52. Františkovy básnické sbírky „Vlast a národ“ a „Zaniklé zpěvy“. Františkovy verše a jejich vliv na Alšovu tvorbu 52.
6. *Jan Aleš 54*. Janův všestranný talent: kreslíř, přírodopisec, malý vynálezce a zároveň básnický talent 54. Společné hry v přírodě 55. Tvarová paměť a schopnost básnické evokace minulých zážitků 55. Výrobce pušek, foukaček, pistolí a luků 56.
7. *Janovy kresby a jejich působení na Mikoláše* 56. Kresby společných her 56. Opakování a rozvíjení Janových výtvarných motivů v Alšově díle 57. Četba indiánek 58. Odraz četby v kresbách 58. V Živlech těžil Aleš z chlapeckých zážitků – z indiánských her a četby 59. Rychlý růst Janových výtvarných schopností 60. Působení prachatických sgrafit 60. Janovy kresby a Mikoláš 61. Společné zážitky z války v r. 1866 62. Janovy kresby vojáků žijí v Alšově díle 62. Studium přírodopisných knížek 63. Janovy přírodopisné kresby. Album motýlů. Kresby zvířat 64.
8. *Janovy indiánské a přírodní kresby – zárodek Živlů* 65. Jan kreslí Mikoláše 65. Janovy indiánské motivy a jejich ohlasy v Živlech 66. Janův indiánský a přírodní cyklus 66. Výtvarná povaha jednotlivých listů a jejich působení na Aleš 67. Obrazek Štřelené kachny se stal Mikolášovi symbolem Janova osudu 68. Janova cyklická koncepce 69.
9. *Tragický skon bratří a Alšův životní a umělecký úděl* 69. František umírá na tuberkulosu 69. Jak si František řešil otázku života a smrti 69. Krise Janova dospívání, sebevražedné úmysly a smrt 70. Alšovo odhodlání uskutečnit tužby bratří 70. Konec 60. let v Pisku, ohlasy pražských událostí 71. Alšovo horoucí vlastenectví se prohloubilo a nabývalo demokratické bojovnosti 72. Aleš si nese do Prahy tradici rodu, příklad rodičů a dědictví bratří 72.

1. *První dojmy z Prahy a vstup na Akademii* 73. Praha na konci 60. let 73. Janův průvodce po Praze 73. Prostředí Akademie v Klementinu, její špatné vybavení a ráz výuky 73. Učitelé a doporučené výtvarné vzory 74. Atmosféra školy a její žáci v minulosti 74. Historická malba Karla Javůrka a Karla Svobody 74. Nazarenské křídlo Rubenovy školy 75. Ředitelé Akademie – Trenkwald a Swerts; působení Roma a Lhoty 75. Alšovo zklamání Akademii 76. Alš se dovolává příkladu J. Mánesa, K. Svobody a také A. Grottgiera a J. Matejky 76.
2. *Alšovy první pražské kresby a náběhy k cyklům* 76. Erby, kresby bitevné a náměty přemyslovské 77. Přemysl Otakar II. před bitvou na Moravském poli, Přemysl Otakar II. na Moravském poli 77. Husitské náměty 77. Cesty a stát Alšova umění – „Z ghetta“. Kresby podle modelů 78.
3. *Umělecké prostředí na Akademii, četa a umělecký život v Praze* 78. Alšovi spolužáci 78. Literatura a divadlo 79. Osobní styk se spisovateli 79. Časopisy a jejich ilustrátoři 79. Příklad Josefa Mánesa 79. Umělecká beseda 80.
4. *Karel Svoboda a jeho působení na Alše* 80. Dosavadní názor na Alšův vztah ke K. Svobodovi 80. Význam Karla Svobody 81. Svobodovy historické kresby pro Květy a Světozor 81. Motiv umírajícího bojovníka loučícího se s koněm 82. Svobodův nový typ Žižky podle Hoefnagela 82. Žižka a Hus v dílech K. Svobody 83. Svobodův typ Jiřího Poděbradského 84. Svobodova kompozice Kdož jste boží bojovníci 84. Alš navazuje na Svobodu v cyklu Praha 84. Alšova alegorie Vzkříšení národa a Svobodův příklad 85. Svobodova scéna Po bitvě na Bílé hoře a její ohlas u Alše 86. Svobodovi a Alšovi Vystěhovalci 86. Pobělohorské výjevy 87. Ideový i výtvarný příklad Karla Svobody 87.
5. *Působení Petra Maixnera, Viktora Barvitiia, Antonína Machka i Františka Šíra* 88. Zaujetí díly P. Maixnera 88. Živé obrazy 89. Ilustrace 60. let, zvláště obrázky Zapovy Česko-moravské kroniky 89. Machkovy Dějiny 89. Širovy litografie českých panovníků a národních hrdinů 90.
6. *Příklad cyklických děl jiných umělců* 91. Cykly Alšových spolužáků 91. Němečtí romantikové 91. Cykly u Josefa Mánesa (Cyklické alegorie. Ilustrace Rukopisu Královédvorského) 92.
7. *Alšovy časně cyklické koncepce* 92. Tři doby země české a bělohorské motivy 92. Po bitvě na Bílé hoře, Bělohorskí mučedníci 93. Musy přecházející z Čech 94. Alšova koncepce cyklu Tři doby země české 95. Přemyslovci z r. 1871 95. Ohlasy Jablonského a Vocela 96. Kompoziční schemata – Oslava husitství, Slavie, Husité 97. Apotheosa husitství 97. Jan Hus a Prokop Holý 98. Starý náčrt a studie k listu A ta lípa naše 98.
8. *Romantické cykly a vlastenecké zlomky* 100. Dočasný vliv Schwindův 100. Cyklus Jan za čirta dán z r. 1871 100. Výtvarné motivy tohoto cyklu předjímatí Vlast 101. Cyklus Nešťastná láska a jeho zbytky 102. Další pobělohorské motivy 103. Oslava českých panovníků Jana, Otakara a Ludvíka 104.
9. *Polské a slovanské motivy – Slavie* 106. Příklad Matejkův a Grottgierův 106. Sympatie k polskému osvobozeneckému boji 106. Grottgierovy cykly a Alš 106. Matejko 107. Náčrt k výjevu oslavujícímu Jana Sobieského 108. Náčrty k Unii lubelské 108. Milica a Jugovićové 109. Mikuláš Zrinský (kolem 1875) 109.
10. *České a staroslovanské motivy* 110. Předzvěst cyklu Praha – „Aj ty Betleme nikoli nejsi nejmenší“ 110. Představa husitské Prahy 111. Rozvrh pro cyklus slovanských bohů z 1. pol. 70. let 111. Působení Heydukova Bájelství a jeho ilustraci 111. Radhost 112.
11. *Tři doby země české v nové verzi – tři chorály* 114. Sláva Čechie z r. 1875 114. Literární podněty 114. Ohlas Fr. Šíra 115. Koncepce díla a přibuznost s mladým Myslbekem 116. Proměna Alšova výtvarného výrazu 116. Kresby k Přemyslovcům, k chorálů Hospodine pomiluj ny 117. Kresby panovníků a postav z českých dějin 117. Chorál svatováclavský z r. 1876 118. Literární obodby 118. Výtvarné pojetí listu 119. Kresby k chorálů Kdož jste boží bojovníci 120.
12. *Studium českých středověkých výtvarných památek* 120. Alš kreslí postavy z břevice velmistra Lva (1356) a pasionálu abatýše Kunhuty (kolem 1320) 121. Studium obrazů na českých denárech 121.
13. *Cykly Smysů (1876)* 122. Pojetí cyklu 122. Hmat 123. Sluch 123. Zrak 124. Chut 124. Čich 125. Žitkova píseň a působení Josefa Mánesa 125. Alšův styl a prvky nového výtvarného názoru 126.
14. *Zlomky českých a slovanských představ* 126. Mladá žena s koněm 126. Motiv z Rukopisů 127. Neklan kde vstátí k vojné, Řádění Vlaslavových vojáků 127. Spoutaný a nafkající muž – motiv k Vlasti 128. Přemysl Otakar II. na pobřeží Baltického moře 128.
15. *První koncepce Živlů* 128. Myšlenka cyklu už na začátku 70. let 128. Četa Sládkova člunku o Indiánech a Longfellowovy Pěsně o Hiawathovi 129. Zprávy o první ztracené verzi Alšova cyklu 129. Kompoziční náčrty Živlů z této doby 129. Základní motivy pozdějšího cyklu už nalezeny 130. Ohlas verší Pěsně o Hiawathovi 130. Vzpomínka na Janovy kresby 131. Rok 1876 uzavírá dobu příprav a postupného utváření Alšova monumentálního dramatického výrazu 131.

IV. HEROICKÝ SVĚT ČESKÝCH A SLOVANSKÝCH CYKLŮ

132—201

1. *Idee Alšových cyklů, jejich životní podněty a literární inspirace* 132. Alšovo umělecké zrání 132. Malba a kreslířský výraz 132. Boj proti tureckému panství na Balkáně 133. J. V. Frič a jeho báseň Černohorka 133. Alšovy kresby reagující na balkánské události 134. Ruská účast v bojích na Balkáně 134. Náprstův program oslavy slovanských

- hrdinů v dramatech 135. Aleš a Kollárova Slávy dcera 135. Thematické a myšlenkové podněty Kollárova díla 136. Umělecký příklad Kolláruv 136. Palackého Dějiny a Šafaříkovy Slovanské staroživotnosti 137. Alešův pohled na minulost 137. Aleš a národně osvobozenecský zápas 137. Aleš a radikální demokraté 138. Vztah k revolučnímu boji maďarského lidu 158. Aleš a Petöfi 139.
2. *Alšův slovanský dávnověk, charakteristika postav, jejich obléčení a výzbroj* 142. Pobyt v Suchdole, vliv tamního krajinného prostředí a vykopávek 142. Seznámení s archeologem Č. Rýznerem 142. Mánesův a Alšův staročeský rek 143. Kroniky 143. Oblečení Alšových hrdinů 143. Ornamentika a šperky 144. Zdroje Alšova archeologického poznání 145. Meče podle vyobrazení v Památkách archeologických 145. Domněle pohanské sošky 146. Význam Heydukova Bájěsloví 146. Studium českých denárů 147. Úprava hlavy 147. Alšův přínos a životnost jeho typů 148. Charakteristika prostředí 149.
3. *Cykly slovanských bohů* 149. Slovní rozvrh staroslovanského cyklu (asi z let 1876–77) 149. Přibuznost této koncepce s pozdějším Životem starých Slovanů 150. Svantovit 151. Žrec, Morana a Živa 151. Lada a verše Vrchlického 152. Vesna (?) 153. Radhost a hrdina Vlasti 153. Jarovít, Veles, Perun a víly 154. Bohuta a dojmy z italského umění 155. Žrec a jeho transformace 155. Slovanští bohové na malých výzdobě Brandejsova nábytku 156. Pozdější kresby slovanských bohů 157. Studium aktu, Alšův kreslířský výraz 157. Spojení staroslovanského a indiánského motivu 158.
4. *Cykly českých panovníků, hrdinů a světců* 159. Rozvrh cyklu Kraje a jeho vztah k Báji o vlasti a Vlasti 159. Motiv věšty Libušiny 159. Cyklus českých panovníků, hrdinů a světců 160. Jeho slovní rozvrh a kompoziční skizzy 160. Alšovy příklady 160–1. Výtvarné a myšlenkové souvislosti: Jiří z Poděbrad jedoucí k Týnskému chrámu 161. Bojovník se svatováclavskou orlicí, Ludmila, Václav, Jaroslav ze Šternberka, Václav I., Přemysl Otakar II. 162. Václav III., Karel IV., Praporečník lucemburský, Václav IV. 163. Kunštátský korohevník, Wladislaus, postavy rytířů a j. 164. Styl Alšovy perokresby a oleje 165. Sibyla 166.
5. *Český cyklus, Svatopluk a Věrozvěstové* 166. Foyer Národního divadla a Alšova koncepce výzdoby jeho stropu (Přehající musy z Čech, Vzkříšení) 166. Bitva u Lipan 166–7. Bojovník ve staroslovanském šatu 167. Tři studie ke Svatoplukovi z doby kol 1878 168. Studie k Věrozvěstům slovanským 168. Cyril a Metoděj 168. Postava sv. Gorazda a sv. Prokopa 169. Figury démonů 169. Postavy v lidových krojích 170.
6. *Slovní rozvrhy k velkému cyklu Slavie a příbuzným slovanským cyklům (sedm variant)* 170. Rozvrh „Děti Slavie“ 171. Další koncept ve formě triptychu – „Pohanství“ 171. „Děti Slavie“ obohaceny o ruské a jihoslovanské motivy 171. Podrobný rozvrh Slavie 172. Fragmentární varianta všeslovanského cyklu 172. Nová varianta Slavie s kompozičními schémata 172. Fragmentární program pro ruskou a polskou část Slavie s kompozičními schémata a postavami 173.
7. *Rákócziho pochod, Hungarie truchlící a maďarská tematika* 173. Rákócziho pochod a cikánské motivy 173. První kresby k Rákócziému 173–4. Motiv Alšovy lasky k Rákócziho pochodu – Kolláruv a Heydukův Rákóczi 174. Slovní rozvrh naznačující cyklické uspořádání 175. Vrchlického Cigánovy housle 175. Hungarie truchlící nad hrobem Rákócziho 176. Petöfiho Rákóczi a Aleš 176. Výtvarný ráz studií k Rákócziho pochodu 177. Nahé cikány 177. Čtyři kolorované kresby uherských cikánek z r. 1881 178. Ráno na pusté, Cikánka, Čardáš 178. Cikánka pohlízející do dálky 178–9. Dvě kompozice Rákócziho pochodu z r. 1884 179.
8. *Ruský cyklus* 179. Ivan III. z r. 1. pol. 70. let 179. Ruští bojovníci 180. Kozáci a kozácký svět 180. Nájezdy, Tatarský lukostřelec a Ůnos slovanských žen 181. Dvě varianty sv. Jiří 182. Bože cara chraň a tragický smysl tohoto vyobrazení 183. Francouzští důstojníci a Požár Moskvy 184. Vise smrti na bojisti 185. Básnické podněty 185. Ruský orel 186. Monumentalita a výrazové oprostění Alšových perokreseb 187.
9. *Polský cyklus* 187. Aleš a Matejko 187. Sigmund August, Bathory, Polský šlechtic 187–8. Kresby k Unii lubelské 188. Bohorodice 188–90. Představitel Polska a Litvy 190. Studie detailů 190–1.
10. *Jihoslovanský cyklus* 191. Kompoziční skizza jihoslovanských hrdinů 191. Králevič Marko a víla 191–3. Historická poučení, K. Maixnerův králevič Marko 192. Literární příklady 192–3. Štefan Dušan 193–4. Mikuláš Zrinský 194. Studie hlavní postavy a objímající se bojovníků 196. Kresby Turků 196. Jivan Šišman a píseň „Do boje posledního“ 197. Pozdější ohlasy cyklických představ 197. Další jihoslovanské motivy, Černohorec, kněz při korunovaci, jihoslovanská žena 198.
11. *Kresby v italském náčrtku z r. 1879* 198. Staroslovanské a polské motivy z oblasti cyklů 198. Postavy typu Sibyla, Morana, předzvěst Evropy 199. Kresby zbroje a jiných motivů v Ambrasské sbírce ve Vídni 199. Povaha Alšova zájmu o italské umění a dojmy z Florencie 199. Obdiv vrcholné renesance, Raffaella a zvláště Michelangela 200. Aleš kreslí v Sixtině 201. Italské podněty 201.

V. ŽIVLY

202—251

1. *Myšlenková podstata a bojovnost Živlů* 202. Životní zdroje a zaměření cyklu 202. Nepochopení Živlů a jeho přičiny 202–3. Dílo bojující proti národním útlakům 203. Odmítnutí Živlů 204.
2. *Sládkovy verše o Indiánech a Živly* 204. Ideová příbuznost

Sládkových básní s Živly 204. Sládkovy články o Indiánech a překlad Písně o Hiawathovi 205.

3. *Živly, Vlast a Píseň o Hiawathovi: vztah slovanských a indiánských představ* 205. Vztah Vlasti a Živlů 205. Písemné programy Živlů a jejich poměr k Vlasti 206. Kompoziční rozvrh nazvaný Elementa 206. Výjev Po bouři a Žalov 207. Myšlenka Žalova ve Vlasti podněcena Písní o Hiawathovi 207–8. Postavy indiánských Moran 208. Umělecký charakter Longfellowovy Písně o Hiawathovi a její „slovanské“ básnické prostředky 209. Alšovo studium Písně o Hiawathovi 209–210. Motivy z Písně o Hiawathovi ve Vlasti 210. Pověsti a osudy 211. Další paralely, zvláště motiv zápasu a volavek 211. Studie k Vlasti překreslené do indiánské podoby 212. Obnažená indiánská žena 212–3. Indiánská a cikánská typika ve Vlasti 213. Morana a Evropa 213. Závěr Písně o Hiawathovi a Aleš 214. Manito u Longfellowa a Aleš 214. Zápas s medvědem 215.
4. *Živly a Lenau* 215. Kompoziční náčrtky k Živlům asi z r. 1880 215. Kompozice listu Voda 216. Manito, Oheň a drobnější kresby 217. Náčrtky Země a Voda 217–8. Smrt ve vodopádu a Lenauova báseň Die drei Indianer 218. Vrchlického Hrob Aturův 219. Vztah životních a uměleckých podnětů v Živlech 220. Lenauova báseň Poutí Indiánů 220–1. Lenauův Motýl 221.
5. *Studium článků a obrázků v časopisech a další četba* 221. Články v Květech v 60. letech 221. Seriál článků ve Světovězoru s obrázky A. Gareise podle G. Catlina 222. Článek Ze života Indiánů v Čechových Květech 1880 222. Kniha S. Manninga a závěrečný list Živlů 223. Požár v prérii od Bohuslava Kroupy v Květech 1879 223. Kroupovo Indiánské pohřebiště z Květů 1878 224.
6. *Studium indiánského bájesloví a velkého Schoolcraftova píseň o Indiánech* 224. Sládkův článek o bájesloví severoamerických Indiánů 224. Schoolcraftovo dílo History, Condition and Prospects a jeho význam 225. Eastmanovy ilustrace a Alšovy pausy 226. Reprodukce indiánských kreseb 226. Zachované Alšovy pausy podle Eastmana 226–7. Údaje o nezvěstných pausách 227. Povaha Alšova etnografického poučení 228. Jednotlivé listy Živlů a motivy z Eastmana v oblečení, zbroji a kultovních předmětech 228–9.
7. *Alšův indiánský typ a přímé poznání Indiánů r. 1879* 229. Indiánská fyziognomie v Alšových kresbách 230. Indiáni v Praze na Štvanici 230. Alšovy kresby podle produkce Indiánů na Štvanici 230–1.
8. *Alšova výtvarná příprava Živlů* 231. Obrazové pojetí Živlů 232. Alegorie Živlů na Brandejsově zástěně 232. Povaha přípravných kreseb a studií 233.
9. *Studie a návrhy k vstupnímu obrazu Před bouří* 233. Kresby ryb, návrh kompozice 233. Podněty Jana Aleš 233–4.
10. *Studie a návrhy k listu Země* 234. Utváření Evropy 234. Evropa opírající se o sekury 235. Evropa se sekyrkou (v chůzi) 235–6. Evropa s tříkráte kreslenou rukou 236. Evropa v prudkém nakročení a antický podnět 237. Evropa

zezadu 237–8. Proměny Evropy a jejich důvod 239. Studie sedícího Indiána 240. Kompoziční návrh „Terra“ 240. Návrh Země 241.

11. *Studie k listu Voda* 241. Řičtěl orel 241. Indián v kanoi a michelangelovsky podnět 242.
12. *Studie k listu Manito a listu Oheň* 242. Krajina s indiánskými stany 242. Indiánka s děckem a jaguár 243. Nahá Indiánka s děckem v náručí (?) 243.
13. *Studie a návrh k listu Vzduch* 244. Zápas s medvědem (ve slovanském šatě) a Janova kresba zápasu s pumou 244. Kompoziční návrh „Aer“ 245.
14. *Výrazové prostředky Živlů a jejich umělecký ráz* 245. Význam perokresby a Alšův původní záměr při volbě techniky 246. Rozhodnutí pro uhel 246. Perokresbené studie 247. Nejosobnější zpověď a obecný dosah díla 247. Souvislost Živlů s oleji 247–8. Nový typ cyklu 248.
15. *Cyklická vazba Živlů, výtvarná koncepce jednotlivých listů a evokace dětství* 248. Hudební stavba cyklu 248. Systém korespondujících protějšků 249. Stavba Živlů a Vlasti 250. Typické gesto a sochařské pojetí pohybu 250. Vzpomínková evokace tragicky ničeného národa 250. List Vzduch pomníkem bratru Janovi 251.
16. *Analýza výtvarné výstavby jednotlivých listů Živlů* 251. Technika uhlokresby 252. Obsah a symbolika listů Před bouří a Země 252. Smysl a kompozice obrazu Vody 253. List Manito a obraz krajiny 254. Dramatické pojetí Oheň 255. Idea listu Vzduch 256. Závěrečný list 256. Pozdější titulní list k Živlům 258.
17. *Alšův všestranný zájem o Indiány* 258. Korespondence s J. Salabou-Vojanem a studium odborné literatury 259. Příbuznost umění Mikoláše Aleš a Antonína Dvořáka, jejich shodný vztah k indiánským motivům 259. A. Dvořák a Píseň o Hiawathovi 260.
18. *Pozdější indiánské náměty v Alšově díle* 260. Píseň pohřební z r. 1907 261.

VI. PRAHA

262—792

1. *Zdroje a podněty Alšovy Prahy* 262. Alšův vývoj po Živlech 262. Záměr oslavit Prahu souvisí s podněty šedesátých let 262. Článek ve Zlaté Praze 1865 263.
2. *Ideové a výtvarné pojetí cyklu Praha* 263. Vyobrazení pražských slavností při kladení základního kamene k Národnímu divadlu r. 1868 v Květech 263. Příklad V. Barvitiových a A. Gareisových ilustrací 264. Alegoričnost a divadelnost Alšovy Prahy 264. Původní koncepce Prahy 264–265. Řečnický projev K. Sládkovského 265. Alšova cesta k cyklu Praha, umělecké nedostatky tohoto díla 265.
3. *Kompoziční skizzy a návrhy k Praze* 266. Začátky cyklu kolem poloviny 70. let a kresby ze sklonku 70. let. Praha husitská 266. Alšův slovní rozvrh 267. Věšba Libušina 267. Praha sídlo Vltavino 267–9. Praha královská 269. Praha caput regni 269–271. Praha truchličká 271–2. Praha bojovná 272–3.

4. *Svačinova xylografická reprodukce cyklu Praha* z r. 1882 273. V r. 1882 shrnul Aleš své starší kresby v návrh ilustračně pojatého cyklu 274. Povahy a kvality xylografických reprodukcí 275–6.
5. *Dozvuky Prahy* 276. Výzdoba vestibulu Staroměstské radnice a její souvislost s cyklem Praha 276. Stará myšlenka Prahy husitské 276. Praha sídlo Vltavino v mosaice na Zemské hance 277.
6. *Drobné cykly začátku osmdesátých let* 277. Kresby k neuskutečněnému cyklu Píseň 277–8. Náčrtky k cyklu Mecenáš a Výtvarné umění 278–9.

VII. ŽIVOT STARÝCH SLOVANŮ 280—314

1. *Alšova umělecká proměna a tvorba kolem poloviny 80. let* 280. Roku 1885 se Aleš zabývá cyklem ze slovanského dávnověku 280. Pohanský vladyka 280. Realisace starých cyklických záměrů: K 8. listopadu, Svatopluk, bitevní výjev 281–2.
2. *Slovní programy a náčrtky ke Staré Slavii, původní koncepce Života starých Slovanů z doby kol 1885* 282. Různé verze programů 282–3. Historické prameny, Nestorův letopis, Zapova Česko-moravská kronika, Šafaříkovy Slovanské starožitnosti 283. Skizzy ke Staré Slavii 283–5.
3. *Alšova tvorba v 2. polovině osmdesátých let* 285. Záměry vytvořit další cykly – České hory a Hrdinové staročeských bájí 285–6. Bivoj, Vojtěch z Pernštejna 286. Alšův styl a podíl písniček na jeho tvorbě 286. Píseň na Tursku z r. 1890 287.
4. *Život starých Slovanů a jeho básnické podněty* 287. Aleš myslí na monumentální dílo 287. Manifestace slovanské vyspělosti 288. Lindova Záře nad pohanstvem z r. 1818 a její obdoby s Životem 288. Přibuznost ve způsobu epické evokace 289. Obdobnost jednotlivých představ 290. Rozdíl obou děl 291.
5. *Přípravné kresby k Životu starých Slovanů* 291. Žrec 291–2. Svantovit a krajina I. listu 292. Kompoziční kresby k II. listu 292–3. Náčrtky a studie III., IV. a V. listu 293–4.
6. *Ornamentální výprava, nápisy a archeologická a národopisná příprava cyklu* 294. Povahy ornamentální bordury 284. Původ vyšivkových ornamentů v časopisu Náš kraj 295–8. Staroslovanské motivy 298. Aleš využívá náleží ze skythského kurhanu v Kul-Oba 298–9.
7. *Celková stavba cyklu a vzájemně spojené obrázky na jednotlivých listech* 299.
8. *Rozbor výtvarné skladby jednotlivých listů cyklu* 300. Žrecovo vyzvání 300. Široké líčení průběhu staroslovanského dne 300. Prvek napětí ve III. listu 301. Radhost a bitevní

- scéna IV. listu 301. Genese Alšovy bitvy, přímé navázání na bratra Jana 302–3. Původ Loučení umřajícího bojovníka s koněm 303. K. Svoboda, Jan Aleš a velkoruská pšeň 303–4. Morana a Pohřeb 304–5. Výtvarná forma Života starých Slovanů, linie, modelace a světelné pojetí 305.
9. *Život starých Slovanů a jiná Alšova díla; práce současníků* 306. Souvislost s monumentálními díly 306. Konfrontace s obrazy Jubilejní výstavy 306–7.
10. *Pozdní realizace starých cyklických myšlenek* 307. A ta lpa naše z r. 1891 307–9. Kartony: Věrozvěstové slovanští, Unie lubelská a Mikuláš Zrinský z r. 1897 309–310.
11. *Cyklické koncepty z konce 90. let a z doby kolem 1900* 310. Hrdinové staročeských bájí 310. Slovanští hrdinové 312. Hrdinské motivy v Alšově díle této doby 312. Život starých Chodů pro sgrafito (1903) 312–3.
12. *Kresby k drobným cyklům Život a Lov z doby kolem 1907* 213. Život – Medailony Radost, Milenci, Sbrání plodů, Oběť bohům 313. Kresba koupajících se dívek 313. Lov – Zápas ze zubrem, Zápas s hadem, Lov ptáků, Chytání ryb vrší 213–4. Postavy z cyklů jdou celým Alšovým dílem 314.

CYKLY A ALŠOVO DÍLO 315—316

Cykly – ideová osnova Alšova díla 315. Cykličnost pevně spojená s Alšovou představivostí 315. Aleš a jeho doba, lidovost Alšova umění 316.

POZNÁMKY 317

LITERATURA 332

KATALOG DĚL 333

DOSLOV O HISTORII CYKLŮ 353

– Dr Emanuel Svoboda

RESUMÉ RUSKÉ 375

RESUMÉ FRANCOUZSKÉ 382

OBRAZOVÁ ČÁST 392—393

SEZNAM VYOBRAZENÍ 393

REJSTRÍK JMEN BÁSNÍKŮ, SPISOVATELŮ, UMĚLCŮ, UMĚLECKÝCH HISTORIKŮ A JINÝCH KULTURNÍCH PRACOVNÍKŮ 403